

Розповідь про братів-засновників триває...

Отож, повернуся до думки, якою завершив свій попередній допис. Князь Олександр Безбородько у своєму щоденному спілкуванні з імператрицею Катериною II опікувався долею свого молодшого брата Іллі... Хто ж він граф Ілля Безбородько?

Всезнаюча Вікіпедія нам повідомляє: Безбородько Ілля Андрійович (*16 (27) лютого 1756, Глухів, Гетьманщина — † 3 (15) червня 1815, Санкт-Петербург, Російська імперія) — український шляхтич, генерал-поручик, граф, сенатор Російської імперії, дійсний таємний радник, молодший брат Олександра Безбородька.

Отож, Ілля Безбородько народився у місті Глухові на Україні. Син Андрія Яковича Безбородька, генерального писаря Гетьманщини, та Євдокії Михайлівни Забіли. З дитячих років знаходився під постійною опікою брата Олександра, який був на 9 років старшим. Олександр допомагав у навчанні, бо Ілля не мав таких феноменальних здібностей як брат, захищав перед однолітками, супроводжував життям... Отримавши ґрунтовну домашню освіту Ілля, за настановою брата, вступив на навчання до Києво-Могилянської академії, успішно закінчив її.

У 1771 році вступив на дійсну військову службу, брав участь у воєнних діях проти турків у 1773 і 1774 роках. У 1785 році отримав звання бригадира, згодом — призначення до головної провіантської канцелярії (зрозуміло, що за протекцією брата).

У 1781 році Ілля Безбородько уклав шлюб з Ганною Ширай. Подружжя виховало в любові двох доньок – Любов і Клеопатру – та сина Андрія. Мабуть настав уже час поговорити про особисте життя братів...

Князь Олександр Безбородько зовні був непривабливим ..., опецькуватим, середнього зросту, з широкими вилицями, міцними сідницями, але достатньо дужої сили. Мав дві вади – любив грати в карти і жінок. З його великими статками проблем, а ні з першим, а ні з другим не було... Власної сім'ї він не створив. Мав особливу слабкість до співачок та актрис. Найтриваліший зв'язок Безбородько мав з актрисою балету Ольгою Каратигіною. Він познайомився з нею в 1789 році, а в 90-х вона переїхала до графа і жила з ним громадянським шлюбом. Наслідком такого союзу стала позашлюбна дочка — Наталія Верецька. Щоправда до честі князя він опікувався донькою, дав їй добру домашню освіту та виховання, забезпечив багатим посагом (уже опісля смерті Безбородька вона вийшла заміж за керівника його канцелярії Єфремова).

Зовсім іншої вдачі був Ілля Безбородько. Степенний, стриманий, тихої вдачі, люблячий батько і чоловік, зразковий сім'янин ... Пам'ятник графу Іллі Безбородьку, що знаходиться перед головним корпусом університету в Ніжині, то посмертне пошанування вдячної дружини. Та повернемося до життєпису...

У 1790 році Ілля Безбородько служив під орудою Олександра Суворова, отримав звання генерала, командував 4 колоною наступаючих. За виявлені під час штурму Ізмаїла мужність і хоробрість нагороджений орденом святого Георгія 3-го ступеня. У 1792 році, після закінчення російсько-турецької війни 1787-1791 рр., отримав у дарунок від Катерини II понад 12 тис. десятин землі на правому березі Бузького лиману (нинішня Миколаївщина). Заселив отримані землі кріпаками з Чернігівщини та інших місцевостей України. 1793 року його нагороджено прикрашеною діамантами золотою шаблею з написом «За хоробрість».

З 1795 року Ілля Безбородько служить уже у званні генерал-поручика. У квітні 1797 року в день своєї коронації імператор Павло I нагородив його орденом святого Олександра Невського, титулом графа, а 1798 року призначив дійсним таємним радником і сенатором. На службі Безбородько перебував до 1799 року, коли пішов у відставку.

Після смерті в 1799 році старшого брата, Олександра Безбородька, Ілля Андрійович став єдиним спадкоємцем його величезного статку. Ситуація ускладнилася тим, що в документах покійного була тільки єдина записка, згідно з якою кошти канцлера за його бажанням перераховувалися "в пользу богоугодных заведений в продолжении первых пяти лет по 10 тыс. руб., а по истечении этого времени, в течение восьми лет, по 20 тыс. руб."

Вшановуючи волю брата, Ілля Безбородько спочатку привів до ладу справи померлого. А вже потім "стал обдумывать средства для приведения в исполнение благотворительных намерений" і радитися з близькими йому людьми – графом В. Кочубеєм – своїм небожем, який був дуже впливовою політичною постаттю при дворі Олександра I, а також із князем А. Куракінім.

19 липня 1805 року Ілля Безбородько звернувся до імператора Олександра I з проханням про відкриття навчального закладу. Для його заснування було рекомендоване місто Ніжин. Саме тут були землі графа Іллі Безбородька, його садиба з парком і садом. Ілля Андрійович зобов'язався вносити на утримання гімназії 150 тисяч карбованців щороку.

25 липня 1805 року сенат прийняв постанову про будівництво Гімназії вищих наук князя Безбородька в Ніжині, а 29 липня 1805 року цар Олександр I підписав указ. Патріотичний вчинок Іллі Безбородька був відзначений орденом Володимира I ступеня. У "Записці" на ім'я міністра народної освіти від 20 серпня того ж року Ілля Андрійович писав: "...у зв'язку з тим, що окрім заповідних сум покійного брата мого призначаються інші від мене пожертвування, причому і місце, і пропозиція училища іде від мене: тож, щоб

це не згладилося з часом із пам'яті нащадків, справедливість вимагає, щоб було додано до слів "Гімназія князя Безбородька" ще: "заснована по смерті братом його графом Безбородьком" бо для мене найпохвальніше, щоб пам'ять про цей мій подвиг залишилася в нащадках".

На жаль, Ілля Безбородько не дожив до відкриття Гімназії. Він помер у Санкт-Петербурзі 3 червня 1815 року. Похований на території Олександро-Невської лаври.

А вдячні нащадки, ось уже більше як два століття, вклоняються людині, що "відродила Малоросію до нового інтелектуального життя".

Олександр Забарний – доцент, письменник.

*Опубліковано у газеті «Альма матер» НДУ – 2025- №7 (326), березень.
– С.2-3.*